

strani jezici

God. II.

1973

broj 1

ODGOJNA FUNKCIJA ŠKOLE I NASTAVA STRANIH JEZIKA

Posljednjih godina sve se češće čuje konstatacija da nam neprestano slabiji odgojna funkcija škole, da nam se škole sve više pretvaraju u učilišta, u tvornice znanja, u obične obrazovne institucije. Tok društvenih i političkih zbivanja u posljednjih godina u našoj zemlji poslužio je kao povod da su društveni i politički forumi počeli upozoravati prosvjetnu i širu društvenu javnost uopće na neodrživost takvog stanja i na potrebu reafirmacije odgojnog djelovanja škole.

O tvrdnji da je u našoj školi zanemarena njezina odgojna komponenta nije, na žalost, potrebno raspravljati jer je ta tvrdnja očita nastavnicima, učenicima i društvu u cjelini. Međutim, uzroci te pojave ne postoje tek od jučer, oni su vremenski trajniji, a po svojoj su naravi kompleksniji nego što se to obično misli. Oni se, bez sumnje, nalaze u prvom redu u samoj školi, u njezinoj koncepciji i organizaciji, ali ih isto tako nalazimo i izvan škole, među brojnim činiocima koje sumarno nazivamo društvenom sredinom.

Mjere terapije koje bi valjalo poduzeti nakon tako izvršene dijagnoze također će biti kompleksne, brojne i raznovrsne, a morale bi zahvatiti sve izvore i uzroke takvog stanja u samoj školskoj instituciji i izvan nje. No to ne daje pravo nastavnicima koji organiziraju i rukovode odgojno-obrazovnim procesom da pasivno čekaju sanaciju izvanškolskih, društvenih prilika, pa da tek onda i oni počnu primjenom sanacijskih mjera u nastavi i u školskom životu uopće.

U već započetoj mobilizaciji svih nastavnika za unapređenje odgojne funkcije škole, pa i nastavnika stranih jezika, valjalo bi, čini mi se, poći od ovih teza:

1. Škola kao institucija, a takva postoji već dvije i pol tisuće godina u našoj tzv. zapadnoj kulturnoj sferi, oduvijek je bila i odgojna, a ne samo obrazovna ustanova. Ona je takva i danas u svim zemljama svijeta, bez obzira na njihov društveni poredak. Dakle, teorija odgojno neutralne škole zabluda je, ukoliko nije svjesno sročena laž i licemjerje.

2. Današnja analiza naše suvremene škole jasno nam kazuje da je u njoj došlo do atrofije odgojne komponente, a da se pritom ne može baš uvijek govoriti o hipertrofiji njezinih obrazovnih efekata. I pedagoškom laiku jasno je da je našu školu počeo zahvaćati tzv. znanstveni pozitivizam, da nastavi i prečesto daje pečat znanstvena faktografija. Učenikova ličnost svedena je na

intelektualni torzo, a njegov intelekt postao je jedinim objektom pedagoškog interesa i djelovanja, dok je emotivni i volitivni aspekt njegove ličnosti ostao zanemaren.

3. Marksistički odgoj i obrazovanje, koji su u nas postali tema dana, ne bi valjalo promatrati ni kampanjski ni izolirano, jer je ideološko-politički odgoj sastavni, trajan i organski dio odgoja uopće. I laiku je jasno da nema oštре granice između onoga što običajemo nazivati moralnim odgojem i ideološko-političkim odgojem.

4. Kao što općenito nema odgoja bez obrazovanja, kao što danas nitko ne može biti odgajan a da istodobno ne usvaja neka iskustva, spoznaje ili obrazovne informacije, tako nema ni marksističkog odgoja bez marksističkog obrazovanja. Ne bi valjalo, dakle, iz jednoga ekstrema poći u drugi, ne bi sada trebalo zbog revalorizacije odgoja negirati obrazovnu komponentu škole. To istodobno znači da svaki nastavnik treba da omogućuje učenicima da usvoje krug spoznaja koje čine osnovu marksističkog obrazovanja.

5. Zadatak je škole, a posebno marksističkog odgoja i obrazovanja, da učenicima omogući stvaranje znanstvenog, marksističkog nazora na svijet. Znademo, međutim, da nazor na svijet, kao sintetička slika svijeta i kao čovjekov stav koji određuje njegovo djelovanje i ponašanje, nije samo puki i suhi racionalni element, nije samo gola znanstvena tvorevina, već istodobno ima emocionalan i volitivan karakter. Kao što je točno da marksistički nazor na svijet ne smije i ne može doći u sukob sa znanošću, isto je tako točno da je nazor na svijet nešto što je više od svoga znanstvenog temelja.

6. Marksistički odgoj ne odvija se na temelju pasivne akumulacije znanstvenih spoznaja, on nije samo spontani produkt obrazovnih utjecaja, već je svjesna, smišljena i planirana djelatnost. Taj odgoj pretpostavlja npr. aktivno eliminiranje praznovjerja i misticizma svake vrste, eliminiranje svega što je u protuslovlju sa znanošću. Naravno, marksistički se odgoj ne smije ni u jednom času svesti na neku prizemnu i primitivnu propagandu, a u borbi protiv dogmi i dogmatskog načina mišljenja ne smije i sam dobiti karakteristike dogme, jer marksizam je sve prije nego dogma.

7. Marksistički odgoj i obrazovanje u školi ne realiziraju se samo kroz nastavu nekog eventualno posebnog obrazovnog područja, nekog posebnog predmeta, već kroz nastavu svih nastavnih predmeta, štoviše, kroz sve predmete pa i kroz nenastavne oblike života i rada škole. Ne bi valjalo smetnuti s uma činjenicu da je znanstveni, maksistički nazor na svijet sinteza svih znanosti i filozofije, da on na neki način predstavlja skupni učinak prirodnootomatičkih, tehničkih i društveno-humanističkih znanosti, a među njima i nastave stranih jezika.

8. Budući da je odgojenost odgajatelja pretpostavka za efikasan odgoj, shvatljiv je zaključak da nastavnik mora biti odgojena ličnost. Za vršenje nastavnice funkcije nije dovoljna, dakle, samo fizička i mentalna podobnost za to zvanje, nije dovoljno samo solidno stručno i pedagoško obrazovanje, već je nužno da nastavnik bude i odgojena ličnost, da su njegovi moralni i ideološko-politički stavovi i postupci u skladu s ciljem i sa zadacima našega odgoja.

*
* * *

Zbog pomanjkanja prostora navedene teze nije moguće razrađivati i objavljivati sve njihove aspekte, a za ovu svrhu nije to čak ni potrebno. Budući da

te teze imaju općenit i načelan karakter, one vrijede za rad i život škole u cjelini, a posebno za nastavu, i to za nastavu svih predmeta. Prema tome, ni nastava stranih jezika ne može biti izuzeta od toga zahtjeva, ona i može i mora biti činilac u odgojnom formiranju učenika.

Razumljivo je da svi nastavni predmeti i da svi njihovi obrazovni sadržaji ne djeluju odgojno u istoj mjeri i na isti način, ali je isto tako izvan sumnje da nijedna znanstvena građa ne može djelovati neodgojno. Tako je bar u nas, gdje marksizam kao ideologija ne protuslovi znanstvenim spoznajama. Specijalne metodike pojedinih nastavnih predmeta analizom obrazovnih sadržaja, oblika i metoda nastave nastoje utvrditi odgojne potencije građe pojedinih predmeta. To čine i metodike nastave stranih jezika. One su pokazale i dokazale da nastava stranih jezika ne predstavlja u odgojnem pogledu nikakvu neutralnu nastavu, štoviše, da ta nastava pruža mogućnost značajnog odgojnog djelovanja, da se pomoću nje i putem nje neki odgojni rezultati mogu postići lakše nego putem nastave drugih nastavnih predmeta.

Bez namjere da sumiramo sve ono što je u brojnim metodikama nastave stranih jezika rečeno o mogućnostima odgojnog djelovanja nastave stranih jezika, želio bih podsjetiti samo na neke momente.

Jedan od preduvjeta za pravilnu odgojnu koncepciju nastave stranih jezika jest da eliminiramo pragmatistički i bihevioristički pristup jeziku, da jezik ne tretiramo usko biologistički, nego da mu prilazimo kao socijalnom fenomenu. Drugi je preduvjet da nastavi stranih jezika ne utvrđujemo zadatke na utilitarističko-pragmatistički način, da zadatak te nastave ne bude samo osposobljavanje za jezično komuniciranje već i za konzumiranje kulturnih i umjetničkih vrednota na stranim jezicima. Preko poznavanja stranih jezika dobivamo uvid u pluralizam kultura, a polazeći od tih spoznaja lako ćemo sprečavati pojavu nacionalizma i šovinizma, lako ćemo se boriti protiv nacionalne mitomanije i idolatrije. Na posredan način time se stvara i povoljna atmosfera za razvijanje bratstva i jedinstva među pripadnicima različitih naroda i narodnosti koje žive u zajedničkoj Jugoslaviji.

Učeći strane jezike, učenici istodobno upoznaju i povijest drugih naroda, njihovu civilizaciju i kulturu, a to je najbolji put za međusobno upoznavanje, za uzajamno razumijevanje, poštivanje i zbljžavanje, za očuvanje svjetskog mira, kako to ističe UNESCO. Ako se u nastavi ne zaobilaze ekonomski, politički, društveni, kulturni i idejni problemi, neće biti teško kroz nastavu stranog jezika razvijati duh proleterskog internacionalizma i međunarodne solidarnosti radničke klase.

Ako se nastava stranih jezika aktualizira, a zahvaljujući suvremenim sredstvima komunikacija to danas nije teško, moguće je razmatrati i aktualna socijalna i politička zbivanja u svijetu i tako unapređivati ideološko-politički odgoj.

Na ovome mjestu nije ni potrebno spominjati da biranjem pogodnih tekstova na stranom jeziku stvaramo mogućnost ne samo estetskog već i moralnog odgoja u užem smislu te riječi.

U ovome periodu opće mobilizacije u borbi za jačanje odgojnog utjecaja škole, a unutar toga utjecaja i za ideološko-politički odgoj, ni nastavnici stranih jezika ne bi smjeli ostati izvan te akcije. Građa njihova predmeta pruža im brojne mogućnosti za snažan odgojni utjecaj, za vrlo različite odgojne impulse. Ne smijemo se srozati samo na razinu pukog predavača, na nivo običnog sastavljača i ispravljачa testova, na ulogu tehničkog manipulanta res-

pondera s programiranim sekvencijama, na operatera projekcionim aparatima. Da, sve to moramo znati raditi i sve to treba da učinimo, ali najviši domet naše nastavničke aktivnosti nalazi se u sferi našeg odgojnog djelovanja. Ne zaboravimo da je lako informirati učenike, ali je mnogo teže i značajnije formirati njihovu ličnost.

Pero Šimleša

Poruka čitateljima

Evo nas u drugoj godini izlaženja časopisa *Strani jezici*. Ništa značajno ne mijenjamo u sistemu njegova uređivanja i tiskanja. U želji da zadovoljimo potrebe što većeg broja nastavnika stranih jezika, ovom broju prilažemo *Anketni list*, koji treba da nam prenese njihova mišljenja o dosad izašlim brojevima i sugestije za budući rad. Stoga molimo sve čitatelje da ispune anketni list, da iznesu svoje želje o čemu da se piše u budućim brojevima i da dadu svoje prijedloge za unapređenje suradnje i uređivanje časopisa.

Dosadašnji broj pretplatnika iz svih naših republika potvrđuje potrebu postojanja takvog časopisa. Ipak taj broj nije još takav da bismo mogli biti zadovoljni. Zato molimo naše čitatelje da nam pomognu u širenju časopisa i skupljanju novih pretplatnika. Novi pretplatnici, ako žele, mogu dobiti i stare brojeve (1, 3, 4) prvog godišta. Na žalost broj 2 je rasprodan, pa ne možemo nikome poslati kompletno prvo godište časopisa.

I na kraju ponovni poziv na suradnju svim nastavnicima stranih jezika. Osobito molimo nastavnike osnovnih škola da surađuju u časopisu. U rubrici *Naša iskustva* željeli bismo objaviti što više priloga o radu u osnovnim školama, a osobito izvještaje nastavnika o tome kako rješavaju pojedine nastavne jedinice i kakve prijedloge mogu o tome dati svojim kolegama. U rubrici *Kronika* ima mjesta i za vijesti s terena pa bi nas radovali prilozi u kojima bi nastavnici opisali posebne aktivnosti u školama, vezane uz nastavu stranih jezika.

U ožujku 1973.

Rudolf Filipović
glavni urednik